

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3582>

**AN EXAMINATION OF INTERNATIONAL CARE AND
SHELTER CENTERS SERVING REFUGEE INDIVIDUALS IN
NEED OF CARE: CASE STUDY METHOD**

**BAKIMA MUHTAÇ MÜLTECİ BİREYLERE HİZMET VEREN
ULUSLARARASI BAKIM VE BARINMA MERKEZLERİNİN
İNCELENMESİ: VAKA ANALİZİ YÖNTEMİ**

**Nurdan Karaca¹
Gülseren Arslanoğlu²**

Abstract

The aim of this study is to investigate existing or ongoing projects serving older migrants in Europe to determine the conditions of care facilities for older refugees in Turkey. Case study method, one of the qualitative research methods, was used in the study. The population of the study is the care facilities for older migrants in the EU, and the sample consists of care facilities for older migrants in Germany, Belgium, Denmark, the United Kingdom, Sweden, and a guide for the care of older Muslim migrants in Australia. It can be seen that older Muslims in Europe have certain needs that require special measures to meet. Meeting these demands will improve the quality of life of older people and make a significant contribution to their physical and emotional well-being. One of the biggest obstacles is the lack of trained staff to work in Muslim care homes who speak the language of the Muslim elderly. Unless this problem is addressed, it is very difficult to increase the number of Muslim nursing homes. As soon as possible, necessary arrangements should be made to train these personnel and this gap should be closed.

Keywords: Refugee, Elderly refugee, Europe, Turkey, Nursing home

Özet

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki yaşlı mültecilere yönelik bakım tesislerinin koşullarını belirlemek için Avrupa'daki yaşlı göçmenlere hizmet veren mevcut veya devam eden projeleri araştırmaktır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan örnek vaka yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın evreni AB'de yapılan yaşlı göçmen bakımevleri olup, örnekleme, Almanya, Belçika, Danimarka, Birleşik Krallık, İsveç ülkelerindeki yaşlı göçmen bakımevleri ve Avustralya'da müslüman yaşlı göçmenlerin bakımı için hazırlanan rehberden seçilen örneklerden oluşmaktadır. Avrupa'daki yaşlı Müslümanların, karşılanması için özel önlemler gerektiren bazı gereksinimleri olduğu görülebilmektedir. Bu taleplerin karşılanması, yaşlıların yaşam kalitesini artıracak ve fiziksel ve duygusal refahlarına önemli bir katkı sağlayacaktır.

¹ Öğr. Gör., İstanbul Medipol Üniversitesi, ORCID: 0000-0001-7809-1465

² Bağımsız Araştırmacı, ORCID: 0009-0003-4099-0002

Müslüman bakımevlerinde çalışacak, Müslüman yaşlıların dilini bilen eğitilmiş personel eksikliği en büyük engellerden bir tanesidir. Bu sorun giderilmediği sürece Müslüman bakımevlerinin sayısının artırılması çok zor görünmektedir. En kısa zamanda, bu personellerin eğitilmesi amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmalı ve bu açık kapatılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Mülteci, Yaşlı mülteci, Avrupa, Türkiye, Bakımevi

GİRİŞ

Birleşmiş Milletler'in (BM) 2021 verilerine göre, dünya genelindeki göçmenlerin yaklaşık 30 milyonu (%11,7) 65 yaş ve üzerindedir. Bu sayı, ilerleyen yaşlarında göç eden, göç ettikten sonra yaşlanan veya aile üyeleriyle yeniden bir araya gelmek amacıyla taşınan yaşlı bireyleri kapsamaktadır. 1990'dan 2017'ye kadar, dünyanın sanayileşmiş bölgelerindeki yaşlı göçmen nüfusu 11 milyon artarken, gelişmekte olan ülkelerde bu artış bir milyondan az olmuştur (TÜİK, 2023).

Suriye'de 2011 yılında başlayan iç çatışma nedeniyle, Suriye'den komşu ülkelere önemli bir mülteci akını olmuştur. Nisan 2011 itibariyle tahminen 6-9 milyon kişi kendi istekleri dışında yerlerinden edilmiştir. Yaklaşık 4-4,5 milyon kişi anavatanlarını terk ederek Lübnan, Ürdün ve Türkiye gibi yakın ülkelere yerleşmiştir (Erdoğan, 2015, s. 317). Türkiye, diğer ülkelere kıyasla en fazla Suriyeli göçmene ev sahipliği yapan ülkedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (GİGM) verilerine göre, 2019 yılında geçici koruma altında bulunan Suriyeli bireylerin toplam sayısı 3,5 milyonu aşmıştır. Bu göçmenler arasında bir alt grup olan yaşlılar, zorunlu göç nedeniyle Türkiye'ye gelmiş, hâlihazırda geçici koruma statüsüne sahip ve Türkiye'deki toplam Suriyeli nüfusun yaklaşık %3'ünü oluşturmaktadırlar. Yaşlı bireyler, alışkın oldukları sosyal çevreden yeni bir çevreye geçerken artan kırılganlıkları nedeniyle göçün etkilerine karşı daha hassastır. Yaşlı göçmenler, ev sahibi ülkedeki hem yaşlı hem de genç bireylere kıyasla dil edinimi ve kültürel uyum açısından daha büyük zorluklarla karşılaşmaktadır (Nimmagadda ve Balgopal, 2000, s. 47).

1960'lardan 1973-74 petrol krizine kadar Avrupalı göçmenler, hızla genişleyen ekonomilerdeki vasıfsız iş talebini karşılamak için kuzeybatı Avrupa'ya göç etmiştir. Bu göçmenlerin önemli bir kısmı Türk kökenliydi. Bugün, elli yılı aşkın bir süre sonra, ilk göçmen işçilerin ve eşlerinin önemli bir kısmı ileri yaşlara ulaşmıştır. Hem yaşlı göçmenler ve aileleri hem de ikamet ettikleri Avrupa ülkeleri, yeterli yaşlı bakımı sağlamak zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki yaşlı mültecilere yönelik bakım tesislerinin koşullarını belirlemek için Avrupa'daki yaşlı göçmenlere hizmet veren mevcut veya devam eden projeleri araştırmaktır.

Yaşlı göçmenler, çok sayıda dezavantajın aynı anda deneyimlenmesi anlamına gelen kesişimsellik karşılıklıdır (Giddens ve Sutton, 2018, s. 190). Göçmen ve yaşlı birey olmanın bir araya gelmesi, yaşlıları diğer yaş gruplarından ayırmakta ve karşılaştıkları zorlukları yoğunlaştırmaktadır. Literatürde yaşlı göçmenlerle ilgili mevcut araştırmalar, yaşlı bireylerin karşılaştıkları zorlukları ve gereksinimlerini birçok açıdan incelemektedir. Bu çalışmalar; sağlık (Chung ve ark., 2018), depresyon (Camacho ve ark., 2018), yaşlılar tarafından göçmen yaşlılara karşı ayrımcılık (Dolberg ve ark., 2019), sosyo-kültürel uyum (Lai ve ark., 2019), sosyoekonomik durum (Lee ve Yoon, 2011), barınma (Mahmood ve ark., 2008), iyi olma hali (Sand ve Gruber, 2018), bakım ihtiyaçları (Treas ve Mazumdar, 2004) ve yalnızlık (Uysal-Bozkır ve ark., 2017) alanlarında daha fazla yapılmıştır.

Türkiye’de özellikle yaşlı göçmenlere odaklanan araştırmalar da sınırlı sayıdadır (Demir, 2018; Taşcı ve Kahraman, 2021; Korkmaz Yaylagül ve Aslan, 2020).

Burholt, Dobbs ve Victor (2018), yaşlı göçmen bakımının İngiltere ve Galler’de ikamet eden Avrupalı olmayan altı göçmen grubunda gözlemlenen güçlü toplulukçu kültürle ilişkili olduğunu öne sürmektedir. Çalışmalarında görülen farklılıklara rağmen, altı göçmen grubunun tamamında yaşlı bakımının sağlanmasında ailesel yardım çok önemli bir rol oynamıştır. Birleşik Krallık’ta yapılan bir çalışma Güney Asyalı gruplar arasında benzer bulgular ortaya koymuştur (Victor ve ark., 2012).

Türk göçmenler, resmi kurumlarda bakılmak yerine aileleri tarafından kendilerine bakım verilmesini ümit etmektedirler (Naldemirci, 2013). Bununla birlikte, çocuklarına maddi ya da duygusal bir yük getirmemeleri gerektiğine dair kaygıları da vardır. Benzer bir çelişkili duygu, Amerika Birleşik Devletleri’nde ikamet eden Arap kökenli mülteciler arasında da gözlemlenmiştir (Ajrouch, 2005). Bu yaşlılar huzurevine gitmeyi ve evde kendilerine bir yakınlarının değil hemşirenin bakmasını reddetmektedirler. Aynı zamanda, Arap kökenli diğer yaşlılarla birlikte yaşama ihtiyacı duyduklarını belirtmişler ve Arap kökenli diğer bireylerle sosyal ilişkilerin gerekliliğini savunmuşlardır. İleri yaştaki diğer bireylerle sosyal etkileşime girmenin yalnızlık duygularını azaltacağına ve yakın aile ve çocuklarının kendilerine sosyal ve duygusal yardım sağlayacağına inanmaktaydılar.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’deki yaşlı mültecilere yönelik bakım tesislerinin koşullarını belirlemek için Avrupa’daki yaşlı göçmenlere hizmet veren mevcut veya devam eden projeleri araştırmaktır.

Daha önce de belirtildiği üzere, Avrupa’daki yaşlı göçmenler bakımevlerinde ikamet etme konusunda tereddüt göstermekte ve bunun yerine bakım sorumluluğunu akrabalarının üstlenmesini tercih etmektedir. Bu durum çalışmamız için önemli bir sınırlılık oluşturmaktadır. Bundan dolayı, önemli sayıda örneği dahil edilmeye çalışılmıştır.

Yaşlı Göçmen Olmak

Yaşlı göçmenler, buldukları konum ve ihtiyaçlarına bağlı olarak benzersiz bir göçmen türü oluşturmaktadır. Küreselleşme, yaşlı göçmenlere yönelik bakış açılarının değişmesiyle sonuçlanmaktadır. Bu nedenle, gerontolojik sosyal hizmetin yaşlı göçmenler açısından yeniden değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır (Torres ve Lawrence, 2012). Uluslararası göçmenlerin çoğunluğu ağırlıklı olarak genç bireylerden oluşmaktadır. Yaşlı bireylerin göç etme eğilimleri daha düşüktür ve mevcut çevrelerinde kalmak için güçlü bir istek duymaktadırlar (Angel ve ark., 1999, s. 60). Yaşlılar içinde buldukları tehlikeli koşullardan kaçan son bireyler olma eğilimindedir. Bu nedenle, ileri yaşta göç eden göçmenlerin oranı oldukça düşüktür (Treas ve Batalova, 2009, s. 390). Bununla birlikte, göçmen nüfus içindeki yaşlı bireylerin oranı, birçok göçmenin genç yaşta gelmesi ve yeni ikamet yerlerinde yaşlanması nedeniyle genellikle artmıştır (Bolzman ve ark., 2004, s. 415). BM’nin 2017 rakamlarına göre, 1990 yılında küresel göçmen nüfusu 152 milyon kişiydi ve bunların 25 milyonu (%16) 60 yaş ve üzerindedir. Birleşmiş Milletler’e (2017) göre, küresel göçmen nüfusu 2017 yılında toplam 258 milyona ulaşmıştır ve bunların 43 milyonu (toplamın %16’sı) 60 yaş ve üzerindedir. Yaşlanan göçmen nüfusu son yıllarda önemli ölçüde dikkat çekmiş ve sosyal refah programlarında önemli bir konu olarak görülmeye başlanmıştır (Bolzman, 2012, s. 102).

Çoğu Avrupa ülkesinde yaşlı nüfus, kamuoyu ve refah önlemleri açısından tarihsel olarak göz ardı edilmiştir. 1950’ler ve 1960’larda çoğu Avrupa ülkesine gelen

göçmenler geçici işçi olarak istihdam edilmiş ve kısa vadede ekonomi için avantajlı görülmüşlerdir. Genellikle düşük vasıflı işlerde çalışmışlar ve aileleriyle yeniden bir araya gelme, farklı yerlere taşınma, meslek değiştirme, sosyal güvenliğe erişim ve kamu yardımı alma gibi konularda önemli yasal sınırlamalara sahiptirler. Yaşlı göçmenler yerli halkın bazı kesimlerinin düşmanlığıyla karşılaşmıştır. Yaşlı göçmenler için genellikle bir plan işletilmemiş ve göç ettikleri ülkelerde yeni bir yaşam kurmaları ve kendilerini kabul ettirmeleri kendi gayretleri ile mümkün olmuştur (Bolzman ve ark., 2004, s. 415). Avrupa'da yaşlı göçmenler, yerli yaşlı bireylere kıyasla daha düşük sosyo-ekonomik ve sağlık koşullarda yaşamışlar ve yaşamaktadırlar. Bazı Avrupa ülkelerinde yaşlılar için köklü sağlık ve sosyal bakım tesisleri bulunsa da, bu hizmetler yaşlı göçmenler için yetersiz kalmaktadır. Birincil hizmet sağlayıcılar yaşlı göçmenleri yeterince dikkate almamakta ve sosyal hizmet sağlamada çok kültürlülük eksikliği bulunmaktadır (Bolzman, 2012, s. 102-110). Almanya'da birinci neslin yaşlı nüfusu üzerine yapılan çalışmalar, özellikle sağlık, mali durum ve kurumsal bakım ve destek hizmetlerinin mevcudiyeti gibi günlük yaşamın temel yönlerinde zorluklara ve sorunlara işaret etmektedir. Yaşlı göçmenlerin karşılaştığı başlıca zorluklar arasında olumsuz çalışma koşullarından kaynaklanan erken yaşlarda çökme, göçün tetiklediği psikolojik ve kronik rahatsızlıklar, erken emeklilik ve sınırlı gelirin yanı sıra yaşlı bakımı ve destek hizmetlerine yetersiz erişim yer almaktadır. Alman yaşlı grubu göçmenlerle karşılaştırıldığında, göçmenlerin özellikle gelir düzeyi, sağlık durumu, barınma koşulları ve yaşlı bakım hizmetleri de dahil sosyal hizmetlerden yararlanma açısından daha düşük bir yaşam kalitesine sahip olduğu görülmektedir (Kartal ve Alptekin, 2015, s. 610).

Yaşlılar için göçün zorluğu üç nedene bağlanmaktadır. İlk ve en önemli husus, yaşam döngüsündeki değişikliklerdir. Bu değişiklikler arasında emeklilik, eşin vefat etmesi ve sağlığın bozulması yer almaktadır. Diğerleri, kişinin ikamet ettiği yerden ve çevresinden hoşnutsuzluğuna yol açan dış çevresel değişkenlerden kaynaklanan durumlar da söz konusudur. Üçüncü faktör ise kişinin maddi durumu ve ikamet ettiği yerde huzuru engelleyen koşulların varlığıdır (Wiseman ve Roseman, 1979, s. 329).

Yaşlıları göçe hem çeken hem de iten faktörler bulunmaktadır. Yaşlıları göçe iten motivasyonlar arasında aile birleşimi, sağlık hizmetlerine erişim, daha sağlıklı ve güvenli bir ortamda ikamet etme ve ekonomik kazanç fırsatı yer almaktadır. Yaşlı bireyleri göçe zorlayan faktörler arasında ise ülkelerinde savaş hali, kaos olması ve zulme maruz kalmaları, düşmanlarının bulunması ve ülkelerinden duydukları genel hoşnutsuzluk bulunmaktadır (Girgis, 2015, s. 75-95). Yaşlı yetişkinlerin güvenlik, yakınlık ve bağımsızlık duygularıyla karakterize edilen toplumlarına bağlılıkları, yaşlılıkta göç etmelerini zorlaştırmaktadır (Wiles ve ark., 2011, s. 357). Özellikle yaşlı Suriyeliler gibi savaş ve kaos koşulları nedeniyle göç etmek zorunda kalan bireyler, göçü ancak şiddet ve yaşam koşulları daha da kötüleştiğinde başvurulabilecek son bir çare olarak algılamaktadır (Chahda ve ark., 2013, s. 33). Göç eden yaşlılar ise, sosyal izolasyon yaşamakta ve ailelerinden ayrı kalmaktadır, bu da hassasiyetlerini daha da artırmaktadır. Birçok dezavantajın eş zamanlı olarak ortaya çıkması nedeniyle, yaşlı göçmen grubunun özel olarak ele alınması gerekmektedir (Torres ve Lawrence, 2012).

Avrupa'da Yaşlanma ve Göç

Demografik yaşlanma ve göç, son 50 yıldır Avrupa'da sosyodemografik değişimi yönlendiren başlıca faktörler olmuştur. Her iki süreç de ulusal nüfusun yaş ve etnik yapısı üzerinde etkili olmuş, bu da farklı sosyoekonomik bölgelerdeki çeşitli Avrupa ülkelerinin siyasi öncelikleri üzerinde önemli bir etki yaratmıştır. Bu

süreçlerin her ikisi de nüfustaki değişimlerle ilgili daha geniş sosyo-ekonomik kalıpları ve daha çeşitlenmiş nüfus arasındaki davranış değişikliklerini vurgulamaktadır. Düşük doğurganlık ve Avrupa'daki göçmen nüfusun değişen örüntüleri ve yerleşim özellikleri bu olgunun dikkate değer örnekleridir.

Yaşlanma ve uluslararası göç, ekonomik büyüme ve toplumsal modernleşme süreçlerinin sonuçlarıdır. Nüfusu farklı derecelerde etkilemektedirler ve birbirleriyle bağlantılı olmaları nedeniyle hükümetlerin ve uluslararası kuruluşların dikkatini çekmişlerdir. uluslararası göç etmiş ve ev sahibi nüfustan kültürel farklılıkları olan yaşlıların sayısı artmıştır ve artmaya devam etmektedir (Warnes ve ark., 2004).

Politikaların uygulanması, günlük hayatta meydana gelen sosyal değişimlere ayak uyduramamıştır. Bunun başlıca nedeni, yaşlanan göçmen nüfusun az bir öneme sahip olduğu algısı ve küçümsenmesidir.

Avrupa'da Müslüman Göçmenler İçin Bakım Hizmeti

1960-1970'li yıllarda Avrupa'ya işgücü göçüne katılan yaşlı yetişkinler 2000'li yıllarda emekli olmaya başlamıştır. Bu yaşlıların çocukları da aynı şekilde emekli olabilecekleri yaşa ulaşmışlardır. Avrupa'daki bu yaşlı bireylerin önemli bir kısmı vefat etmiştir. Halen hayatta olan bazı yaşlı bireyler de kendi hayatlarını bağımsız olarak idare etme becerisinden yoksundur. Bu bireylerin önemli bir kısmı kendi konutlarında aile bireylerinden, özellikle de kendi çocuklarından bakım hizmeti almaktadır. Çeşitli nedenlerle evde bakım alamayan yaşlı bireylere ise Almanca'da Pflegeheim olarak bilinen bakımevlerinde profesyonel bakım sağlanmaktadır.

Başta Almanlar olmak üzere farklı milletlerden yaşlı bireylerden 65 yaş ve üzeri bireylerin %10'undan fazlası bakım hizmeti almaktadır. Bu grubun yaklaşık üçte biri, yani 65 yaş ve üzeri yaşlı nüfusun yaklaşık %3,5'i yaşlı bakım tesislerinde bakım hizmeti almaktadır. huzurevlerinde profesyonel bakım hizmeti alan birinci kuşak yaşlıların oranı önemli ölçüde daha düşüktür. Çoğu Türk kökenli yaşlı Müslümanların önemli bir kısmı, bakımevlerinde profesyonel bakım alması gerekirken bunun yerine son derece zorlu koşullar altında kendi evlerinde bakılmaktadırlar (Avrupa Sağlık Dergisi, 2022).

İkamet eden yaşlı göçmen bireylerin önemli bir kısmının ikamet ettiği Berlin, Hamburg, Duisburg, Frankfurt ve Köln gibi büyük şehirlerde, dini ve kültürel hassasiyeti gözetilen yaşlı bakımı anlamına gelen Religions- und Kultursensible Altenpflege hizmeti verilmektedir. Bu bakım merkezlerinin her biri, çoğunluğu Türk vatandaşı olmak üzere, yardıma muhtaç 15 ila 30 yaşlı Müslüman nüfusa hizmet vermektedir.

Bu hizmetlerin temel özellikleri arasında yaşlıların anadillerinin kullanılması, lezzetli ve helal yemeklerin sunulması, bakım hizmetlerinde dini ve kültürel hassasiyetlerin dikkate alınması, yaşlıların anadillerinin konuşulduğu ortak sosyal alanlara katılımı, profesyonel veya fahri hizmet personelinin varlığı ve anadillerinde televizyon programlarına erişim yer almaktadır. Sunulan hizmetler arasında yaşlıların dergi ve gazete gibi okuma materyallerine erişiminin kolaylaştırılması, sağlık durumları göz önünde bulundurularak ibadet için uygun ortam yaratılması, dini bayramlarda ortak kutlamalar düzenlenmesi, yakın çevredeki sivil toplum kuruluşları ve dini derneklerle ilişkilerin geliştirilmesi, ihtiyaç halinde veya düzenli olarak manevi rehberlik hizmeti sunulması yer almaktadır (Avrupa Sağlık Dergisi, 2022).

Yaşlı Göçmenler İçin Kültüre Duyarlı Kurumsal Sağlık Bakım Anlayışları

Yaşlı ve yaşlanan göçmenler tek tip veya homojen bir grup oluşturmamaktadır. Yaşlanan göçmenlerin kültürel ihtiyaçlarına duyarlı sağlık hizmetleri stratejilerinin oluşturulması gereklidir (Ruspini, 2009, s. 8). 1980'lerden bu yana sosyal hizmet teorisi, farklı kültürel geçmişlerden gelen bireylerin ihtiyaçlarını etkili bir şekilde ele almak için kültüre duyarlı yaklaşımların önemine büyük dikkat çekmektedir (Giuntoli ve Cattan, 2012, s. 132).

Göçmen topluluklarındaki yaşlı bakımı uygulamaları üzerine yapılan araştırmalar, kültürel ilkelerin aynı grubun üyeleri arasında bile farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur (Giuntoli ve Cattan, 2012, s. 134). Bir göçmen grubunun tüm üyelerinin sağlık ve sosyal bakımının yalnızca tek bir kültürel norma dayalı olarak düzenlenmesi doğru değildir. Farklı göçmen gruplarının, göçün doğasına ve kültürel geçmişlerine bağlı olarak, bakımın hangi yöntemlerle, kimler tarafından ve ne şekilde sunulması gerektiğine dair farklı beklentileri bulunmaktadır. Bu farklılıkların sadece kültürel faktörlerden kaynaklanmadığını, aynı zamanda bireysel özellikler ve farklı yaşam karşılaşmaları tarafından da şekillendirilmektedir. Bakım söz konusu olduğunda tüm grupların ortak bir beklentisi saygınlığın korunmasıdır. Bu, güvende hissetmek ve fiziksel ve duygusal saygı görmek anlamına gelmektedir (Giuntoli ve Cattan, 2012, s. 143, 144).

Yaşlılar için bakım sağlanması hükümetlerin de ilgilendiği önemli bir konudur. Yaşlılık döneminde çocukların bakım sağlanması, bazı göçmen toplulukları için önemli bir değer taşımaktadır (Liversage ve Mirdal, 2017, s. 288). Belirli özellikler yetişkin çocuklardan bakım alınmasını etkilemektedir. Örneğin, hem erkeklerin hem de kadınların iş gücüne dahil olması, göçmen aileler için yenilikçi bakım verme yöntemlerinin oluşturulmasını gerektirmektedir (Liversage ve Mirdal, 2017, s. 290). Örneğin, Lorenz-Meyer ve Grotheer (2000) araştırması, Avrupa'daki Türk göçmen ailelerden gelen 25-35 yaş arası genç yetişkinlerin yaşlandıkça ebeveynleriyle birlikte yaşama eğiliminde olduklarını ortaya koymuştur. Buna karşılık, Naldemirci'nin 2013 yılında yaptığı çalışma, Türkiye'den İsveç'e göç eden orta sınıf yaşlı bireylerin bakım için çocuklarına yük olmak yerine devletten yardım almayı tercih ettiklerini ortaya koymuştur (Liversage ve Mirdal, 2017, s. 290).

Diğer göçmen grupları için de benzer bir durum söz konusudur. Blakemore (1999, s. 770), yaşlı göçmenlerin ailevi bağlantılarının, çocuklarından bakım görececeklerini garanti etmediğini göstermektedir. Britanya'daki Asyalı yaşlı göçmenler, çocuklarının kendilerine bakım sağlama konusunda gösterdikleri isteklilik düzeyine ilişkin kaygılarını dile getirmektedir. Schans ve Komter (2010, s. 201, 202), yaşlı göçmenlere yetişkin çocukları tarafından bakılacağını varsaymanın yanlış olduğunu, çünkü genç neslin ebeveyn bakımına ilişkin tutum ve inançlarının daha fazla eğitim aldıkça değişebileceğini ve bakım konusunda sınırlı bir rolü tercih edebileceğini iddia etmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli ve Araştırma Problemi

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan örnek vaka yöntemi kullanılmış ve araştırma problemi olarak inceleme kapsamında Türkiye'deki yaşlı mültecilere yönelik bakım tesislerinin koşullarını belirlemek için Avrupa'daki yaşlı göçmenlere hizmet veren mevcut veya devam eden projeleri araştırmaktır. Nitel araştırma yöntemleri, bir sebep-sonuç, ne kadar ve sayısal değerlerden ziyade neden ve nasıl sorusuna odaklanan çalışmalardır. Bu yönüyle, konu hakkında bir sayısal değere ulaşmak yerine farklılıkları anlamak ve durumları açıklamak için kullanılır ve konu araştırmacının bakış açısıyla ortaya konulur (Ocak ve Olur,

2019:19). Örnek olay, “karmaşık, özel ve ilginç bir olgunun, durumun kendi şartları içinde incelenmesi olarak tanımlanabilir”. Örnek olaylar, nicel bir araştırma sırasında, gözlem yaparken veya başka bir yerde ortaya çıkabilir. Bu yöntemde araştırmacı, örnek olayı oluşturmaz, olayı bütün ve tarafsız olarak anlamaya çalışır (Sönmez ve Alacapınar, 2019:104-105).

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni AB’de yapılan yaşlı göçmen bakımevleri olup, örnekleme, Almanya, Belçika, Danimarka, Birleşik Krallık, İsveç ülkelerindeki yaşlı göçmen bakımevleri ve Avustralya’da müslüman yaşlı göçmenlerin bakımı için hazırlanan rehberden seçilen örneklerden oluşmaktadır. Çalışma kapsamında, ülkelerdeki yaşlı göçmen bakımevlerinin işleyişi, kuruluşu, yapısı konusunda hazırlanan gazete haberi, faaliyet raporu, komite raporu, rehber, tanıtım broşürü, akademik makaleler incelenmiş ve analiz edilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Çalışmanın verileri, farklı kaynaklarda (gazete haberi, faaliyet raporu, komite raporu, rehber, tanıtım broşürü, akademik makaleler) paylaşılan sekiz adet proje hakkındaki dökümanlardan elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Farklı kaynaklardan elde edilen veriler nitel analiz yöntemi ile analiz edilmiş ve ülkelere göre sınıflandırılmak suretiyle raporlardan sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır. Ancak çalışmada, yaşlı göçmen bakımevlerinin isimleri ve yetkili kişilerin isimleri anonim olduğu ve kendi isimlerini kendileri belirttikleri için belirtilmiştir ve herhangi bir yasal izin ve etik kurul izni gerekmediği için bu tür izinler alınmamıştır.

Avrupa'daki Yaşlı Bakımevi Örnekleri

Almanya’da Yaşlı Bakımı

Türkiyeli Müslümanların yurtdışına göç edenlerinden büyük çoğunluğu işçi alım programları aracılığıyla misafir işçi olarak Almanya’ya göç etmiştir. İlk yıllarda amaçları, birkaç yıl sonra ülkelere geri dönmek olmuştur. Bundan dolayı, Almanya’da herhangi bir sosyal bağ kurmamışlardır. 1973’te başlayan aile birleşimi sürecinde aileler de göç eden nüfusa katılmıştır. Bu süreç, ilk nesil çocukların Almanya’nın sosyal yapısı içinde var olduğu ve yetiştirildiği süreçtir. Bu sürecin neticesinde, göç eden nüfusun anavatanlarına dönme olasılıkları azalmıştır.

İlk gelen nesil artık emeklilik yaşına ulaşmıştır ve bu bireyler yaşlanmayla bağlantılı rahatsızlıklar yaşamaya başlamıştır. Bu bireylerden önemli oranı Almanya’da ağır işlerde çalışmaktadır, bu da emeklilik yaşına ulaştıklarında rehabilitasyon gerektiren kronik fiziksel rahatsızlıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Buna ek olarak, aile içinde yardım sağlayabilecek bireyler, yaşam ve istihdam koşullarındaki değişikliklerin bir sonucu olarak artık aile tarafından erişilebilir değillerdir. Bazı bireyler, yalnızca huzurevi ortamında sunulabilecek özel yardıma ihtiyaç duymaktadır. Bununla birlikte, Müslümanlar genellikle dini veya kültürel nedenlerle bakımevlerinde kalmaktan kaçınmaktadır. Müslümanların ihtiyaçlarını karşılayan veya yaşlı Müslümanların ana dilini bilen çalışanların olduğu hizmetlerin sayısı oldukça azdır. Personelin kültürlerarası eğitimden geçtiği ve kültürel açıdan duyarlı ve çok kültürlü bakım sağladığı sınırlı sayıda huzurevi ve bakım evi bulunmaktadır. Dolayısıyla yardıma ihtiyacı olan bireyler, sadece Alman dili ve kültürüne hitap eden bakım tesislerinde rahat

edememektedir. Örneğin, kültürlerarası becerilerin yokluğu, kişisel temizlik söz konusu olduğunda kişisel sınırların ihlal edilmesine neden olmaktadır (Yıldız, 2023).

Almanya’da Müslüman Yaşlılara Yönelik Hizmetlerde Yeni Yaklaşımlar

1960’larda göçmen hareketinin başlamasından bu yana geçen 60 yılı aşkın süre zarfında, farklı Avrupa ülkelerinde ikinci, üçüncü ve dördüncü kuşaklar ortaya çıkmıştır. Farklı Avrupa ülkelerinde ikamet eden Türk kökenli yaşlı bireylerin nüfusu giderek artmaktadır.

Almanya’daki bakım tesisleri dil yeterliliği sınırlı olan Müslüman yaşlılar için uygun değildir. Bu sorun hem dini hem de kültürel faktörlerden kaynaklanmaktadır. Bunlardan bazıları, dil engeli, beslenme ve içecek tercihleridir. Helal beslenme kurallarına uygun olarak hazırlanan yiyecek ve içeceklere ulaşmak zor olabilmektedir. Yaşlı bireyin hijyenine dikkat edilmesi konusu da aynı derecede önemlidir. Kadın bir bakıcının bir erkeği yıkaması ya da bu durumun tam tersi yaşlı nüfus için zorluk oluşturabilmektedir. İbadetler ve dini bayramlara duyarsız olunması durumu da söz konusudur (Yıldız, 2023).

Cami Dostu Refakatli Yerleşim Hizmeti

Almanya’daki “Betreutes Wohnen” ya da “refakatli yerleşim hizmeti” kavramı, yaşlı Müslümanların kendi dairelerinde ikamet etmelerine ve ihtiyaç duyduklarında yardım ve desteğe erişmelerine olanak tanımaktadır. Bu kurumların camii gibi alanlara kurulması halinde, geniş bir alana sahip olan camiler yaşlılar ile cami arasında daha sıkı bir bağ kurulmasını kolaylaştıracak ve daha canlı bir sosyal ortamı teşvik edecektir. Müslümanların çoğu ilerleyen yaşlarında dini olarak daha hassas hale gelmektedir ve bu tür girişimler Müslüman yaşlıların temel manevi gereksinimlerini karşılarken aynı zamanda gerekli bakım ve destek hizmetlerine erişimlerini de kolaylaştırdığı için büyük önem taşımaktadır.

Bu projeler hem yaşlılara fayda sağlaması hem de camiler için bir gelir kaynağı olması nedeniyle çifte avantaja sahiptir. Bu girişimler devlet tarafından desteklenmektedir ve önemli mali teşvikler almaya uygundur. Yaşlı bireyler mevcut çevreyle ve modern çağın, teknolojinin ilerlemeleriyle uyumsuz olduklarından dolayı, yaşlı Müslümanların ihtiyaçlarının karşılanması için cami odaklı bakım tesislerinin kurulması ve sayılarının artırılması gereklidir (Yıldız, 2023).

Pflegedienst & Tagespflege Örneği (Ayten Aslan)

Gündüz bakımevinde bireyler, sabahları evlerinden alınıp tekrar evlerine bırakılarak hizmet verilmektedir. Kahvaltı, öğle yemeği ve akşam çayından oluşan ortak yemeklerde bireyler bir araya gelmektedir. Gün içerisinde jimnastik, müzik, resim, tavlama, televizyon, dini sohbetler, geziler ve daha birçok etkinlik için toplanmaktadırlar. Dinlenme alanında, öğleden sonraları pelüş koltuklara uzanarak gevşeyebilmekte, manikür, pedikür ve berber gibi hizmetlerden yararlanabilmektedirler (Çetin, 2020).

Köln bölgesinde, böyle bir hizmete Berlin’den daha fazla ihtiyaç vardır. Ancak Köln bölgesinde çalışacak personel bulmak daha zordur. İhtiyaca rağmen bazı şirketler personel bulamadıkları için faaliyetlerini durdurmuşlar ve iflaslarını açıklamışlardır. Yine de 2000’li yılların başlarında Köln’de günün her saati bakım hizmeti sunan ve bu hizmete devam eden kurumlar da bulunmaktadır. Hastalar rezidanslarından alınarak gündüz bakım tesislerine taşınarak hizmet verilmektedir. Bu tesiste tüm gün boyunca kapsamlı bakım ve tedavi

görmektedirler. Daha sonra bireyler kendi ikametgahlarına bırakılmaktadırlar (Hürriyet, 2017).

Gündüz bakım merkezlerinde yemek hizmeti de bulunmaktadır. Sosyal etkinlikler koordine edilmekte ve düzenlenmektedir. Gündüz bakım merkezi anaokuluna benzer bir tesis olarak hizmet vermektedir. Ancak bu kurumlar yaşlılara özel olarak tasarlanmıştır. Bu kurumlar genellikle 50-100 arasındaki yaşlı bireylere hizmet vermektedir. Gündüz bakımı veren bu kurumlara ek olarak, villa tipi mekanlarda süresiz ikametle kalacak olan yaşlı göçmen bireylere de hizmet verilmektedir.

Bu kurumların bünyesinde hasta bakımında istihdam edilecek bireylere, özel eğitimler verildiği görülebilmektedir. Özellikle genç kızlar bu alana daha yoğun ilgi göstermektedirler. Değişim programlarına katılarak Berlin'e gelen gençlere de eğitimler verilebilmekte ve istihdam edilebilmektedirler. Bu gençler arasında Türk gençleri de bulunduğu görülmektedir.

Özellikle Türk kültüründe tarih boyunca önemli bir aile yapısı olduğu görülmektedir. Geleneksel olarak, aile içindeki bireyler hasta veya yaşlı kişilerin refahı için sorumluluk üstlenmektedirler. Günümüzde geniş aile kavramı geçerliliğini yitirmiştir. Sosyokültürel değişimler meydana gelmektedir. Toplumdaki sosyal yükümlülükler kavramı çeşitli şekillerde değişim göstermektedir. Geleneksel geniş aile yapısı da parçalanmıştır. Netice itibarıyla, Türk toplumu dahil diğer tüm göçmen toplumlarda yardıma ihtiyacı olan yaşlı göçmen bireyler uzman bakımı almak zorunda kalmaktadırlar. Yaşlı ve hasta göçmenlerin bakımında gelinlerin, damatların ve torunların yerini profesyonel bakıcılar almıştır.

Bu olguya sebep olan bir diğer faktör de yasalardaki değişikliklerdir. Sağlık sigortası fonları da bu tıbbi tedaviyi karşılamaya başlamıştır ve bu alanda önemli değişiklikler yapılmıştır. Öncesinde sağlık sigortası şirketleri sadece tıbbi bakım ve tedavi masraflarını karşılamaktaydı. Artık hastalara ait olan bürokratik işlemlerin masraflarını da karşılamaktadır. Dolayısıyla, hasta olan ya da başkalarına muhtaç olan bireylerin aile bireyelerine yüklenen sorumluluklar daha da hafiflemiştir (Hürriyet, 2017).

Almanya'nın Frankfurt Şehri Örneği (Victor-Gollancz-Haus Bakımevi)

Almanya'nın Frankfurt kentindeki bir Müslüman yaşlı bakımevi yetkilisi Dr. Hüseyin Kurt, yaşlı bakımevinin, çalışan nesillerin bu hakları sadece bir sadaka olarak vermek yerine, yaşamları boyunca topluma sağladıkları faydalar neticesinde hak ettiklerini gösteren bir kurum olduğunu ifade etmektedir.

Göçmen Müslümanlar İçin Bakım Hizmeti

2000'li yılların başında, geleceğe yönelik projelerin geliştirilmesi sırasında, 1960'lı yıllarda Müslüman ülkelerden gelen göçmen işçilerin yakın gelecekte emeklilik yaşına ulaşacağı öngörülmüştür. Bu kişilerin Almanlarinkine benzer bir bakıma ihtiyaç duyacakları ve bazılarının, kabul etmek istemeseler bile, sonunda evde bakımlarının imkansız hale gelerek bu hizmetten yararlanmak zorunda kalacakları öngörülmüştür. huzurevlerinde bakım sağlanmasının gerekliliğinin farkına vararak, bu tesislerde bakım gören Müslüman bireylere özgü dini ve kültürel hususlar hakkında bilgi toplamak için Müslüman kuruluşlara başvurulmuştur. Müslüman gruplar ve cami dernekleri bu hizmet sağlayıcılarına yardımcı olmak amacıyla rehberlik etmişlerdir (Muhabirce, 2024).

Victor-Gollancz-Haus Bakımevi, farklı kültürel ve dini geçmişlere sahip göçmen bireyler için bakımevi hizmet vermektedir. Alman nüfusunun yaklaşık %33'ü

göçmenlerden oluşmaktadır. Bunların önemli bir kısmını da Müslüman Türk yaşlı göçmen bireyler oluşturmaktadır.

Bakımevi yetkilisine göre personel, bakım altındaki yaşlı bireylerin gereksinimlerine ve günlük rutinlerine büyük saygı göstermekte ve özel ihtiyaçlarına uygun olarak kişiselleştirilmiş bakım sunmaktadır. Victor-Gollancz-Haus bakımevi, Müslüman yaşlılar için kucaklandıkları ve saygıyla muamele gördükleri sıcak ve rahat bir ortam sağlamaktadır. Kendi mutfağında üretilen helal yemekler, Türk çayının tadını çıkarmak için bir çay odası ve dua için bir mescit sunulmaktadır.

Yetkili Dr. Hüseyin Kurt, 1990'lerden 2008'e kadar DİTİB-Frankfurt'ta kamu sözcüsü olarak görev yaptığını belirtmiştir. Frankfurt'un önde gelen kurumlarından biri olarak, Müslümanlara yönelik bakım hizmetlerini geliştirme arzusuyla başvurmuşlardır. Dikkate alınması gereken özel hassasiyetler konusunda rehberlik istemişlerdir. Kültürün onlara mümkün olduğunca açıklanması için her türlü çaba gösterilmiştir. Bu hizmet 2004 yılında Frankfurt Höchst'te başlatılmış ve 3-4 yıl boyunca bu tür tartışmalarla sürmüştür. 2008 yılında bana bir kez daha yaklaşmışlar ve bu kez yetkiliye bir teklif sunmuşlardır. Müslüman toplumuna mensup ve bu grubu derinlemesine anlayan bir personelle birlikte bu hizmetlerde iş birliği yapma niyetlerini bildirmişlerdir. O dönemde kimyager olarak yurtdışında çalışma planları bulunan yetkili, ailesini hesaba katarak eşinin tavsiyesi ile iş teklifini kabul etmiştir.

Bakımevlerinde Müslüman Göçmen Bireylerin, Diğer Dinlere Mensup İnsanlarla Aynı Çatı Altında Kalması Durumu

Yetkili Dr. Hüseyin Kurt'un açıklamalarına göre, bireyler tüm tesise dağıtılmak yerine, onlara eşlik edilmesi bakım evi içinde belirli bir alanla sınırlandırılmıştır. Bu karar nedeniyle eleştirilere maruz kalınmıştır. Bireyler bunun birlikteliği engelleyeceğine dair endişelerini dile getirmişlerdir ve bu bireylerin tüm tesise dağıtılmasını savunmuşlardır. Bu reddedilmiştir ve kendilerini Müslüman olarak tanımlayan ve ortak bir dile sahip olan bireyler, yalnızca ortak dillerinde iletişim kurmalarına izin verilen belirlenmiş bir alana ayrılmıştır. Bakım personelinin de aynı dilde yetkin olması sağlanmıştır. Bakım evindeki insanların Almanca konuşması beklenmekteydi. Çünkü o dönemde birinci nesle dil öğretmek için herhangi bir girişimde bulunulmamıştı. Bazen de tam tersine, Almanca öğrenmekten kaçınmanın verimlilikleri için daha avantajlı olacağına inanılmaktaydı. Dahası, bireyler mantıksal muhakemenin yokluğu nedeniyle rotasyon bilgisi edinme konusunda motive olmamışlardır.

Eskiden bu bir devlet politikası olarak kabul edilmekteydi, ancak günümüzde, kişinin gençliğinde onaylanmayan bir şey için yardım talep etmesine izin verilmemektedir. Özellikle de birey yaşlı ve hasta olduğunda bu durum daha çok önem arz etmektedir. Belirli bir yaşa gelmiş ve huzurevinde kalan bir bireye Almanca dilini öğrenme sürecine girmesi için talimat vermek mümkün değildir. Yaşamı boyunca vergi yükümlülüklerini yerine getirmiş ve sosyal refah sistemine katkıda bulunmuştur. Onun rahatını sağlayacak ve bu fonların sağladığı avantajlardan yararlanmasına olanak tanıyacak bir ortamın sağlanması gerekmektedir (Muhabirce, 2024).

Frankfurter Verband bu yetersizliğin farkına varmış ve doğru bir karar vermiştir. Kuşkusuz huzurevleri, çoğunluğu Hıristiyanlar olmak üzere, pek çok din mensubunu barındırmaktadır. Buna rağmen huzurevi sakinleri arasında anlamlı diyaloglar ve dostluklar devam etmektedir. Ayrıca, dini bayramlarını birlikte anma ve kutlama şansı da bulunmaktadır. Başkalarına karşı güçlü bir merak

duygusuna sahipler ve bu da canlı bir kültürel alışverişe yol açmaktadır. 16-17 yıllık deneyimin ardından, planlanan hizmetin başarıyla hayata geçirildiğini ve bir projeden operasyonel bir hizmete dönüştüğünü görülebilmektedir.

Çalışma ekibi, birden fazla dili akıcı bir şekilde konuşabilen ve farklı kültürel geçmişlerden gelen personelden oluşmaktadır. Bu personelin önemli bir kısmı Türk ve Fas kökenlidir. Kuruluş yirmi yılı aşkın bir süredir, özellikle yaşlı Müslüman bireylerin ihtiyaçlarına yönelik bakım hizmetleri sunmaktadır. Son derece yetenekli ve bilgili ekibimiz dil, kültür ve din konularında uzmanlığa sahip olup, onların dini ve kültürel hassasiyetlerine saygı duyan, kültürel açıdan hassas bir bakım hizmeti sunmamızı sağlamaktadır. Ayrıca kendi tercihlerini, ilgi alanlarını ve gereksinimlerini de göz önünde bulunduruyoruz. Sadece dini ve kültürel hassasiyetleri değil, aynı zamanda demans gibi bakımla ilgili özel gereksinimleri de dikkate alınmaktadır.

Victor-Gollancz-Haus Huzurevi çok kültürlülüğü ve kültürlerarası etkileşimi aktif bir şekilde desteklemektedir. Hem Müslümanlar hem de Hristiyanlar Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı ve Noel gibi kültürel etkinlikleri kutlamak için bir araya gelmektedir. Ayrıca, Ramazan ayında birlikte iftar yapma geleneğini de devam ettirmektedir (Muhabirce, 2024).

Hizmetleri Sağlayan Kurumun Önemi

Frankfurter Verband hizmetleri sağlayan kuruluştur. Bakım alan kişi, bireysel ihtiyaçlarına göre belirlenen belirli bir meblağı ödemekle yükümlüdür. Buna bakım ihtiyacı seviyesi (Pflegegrad) adı verilmektedir. Sağlık sigortalarının bakım sigortası bölümleri, ihtiyaç duyulan bakım miktarına bağlı olarak bakım hizmetleri için yapılan harcamaların belirli bir yüzdesini karşılamaktadır. Bakım hizmeti alan kişi ve birinci dereceden yakınlarının maddi imkanları varsa, emekli maaşının geri kalan masraflarını karşılamakla yükümlüdürler. Aksi takdirde, sosyal yardım fonları mali yardım sağlamak için devreye girmektedir (Bostan, 2021).

Basitçe söylemek gerekirse, önce sağlık sigortası fonları, ardından da emeklilik fonları tüketilir. Eğer hala eş ya da çocuklar tarafından karşılanamayan masraflar varsa, kalan miktar sosyal yardım fonları tarafından karşılanmaktadır.

Pratikte, sosyal yardım fonları huzurevi hastalarımızın giderlerinin yaklaşık yüzde 90'ını finanse etmektedir.

Dikkat Edilen Hususlar

Victor-Gollancz-Haus bakım evinde Müslüman yaşlı bireylere sağlanan bakım aşağıdaki özelliklere sahiptir:

- Personel, bakımları altındaki yaşlı bireylerin konuştuğu dili akıcı bir şekilde konuşmaktadır. Bakım alan Müslümanların büyük bir kısmının Türk kökenli olduğu düşünüldüğünde, personelin önemli bir kısmı Müslüman yaşlı bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak için Türkçe iletişim kurabilmektedir. Ayrıca personel, Müslüman bakım alıcılara dini gerekliliklerine uygun ve Türk mutfağına göre hazırlanmış helal yemekler sunulmasını sağlamaktadır.
- Bakım hizmetlerinin sunulması sırasında Müslüman yaşlıların dini ve kültürel olarak etkilenen utanma duyguları göz önünde bulundurulmakta ve bu özel durumda bakıma muhtaç Müslüman kadın yaşlıların ihtiyaçları kadın bakım personeli tarafından karşılanmaktadır.
- Bakıma muhtaç Müslüman yaşlılara namaz kılma ve oruç tutma gibi dini pratiklerini yerine getirebilmeleri için uygun yardım sağlanmaktadır. Ayrıca, hizmet binası içerisinde bu amaca özel mütevazı bir mescit bulunmaktadır.

- Çay odası, bakım alan yaşlıların personel ile sosyalleşmesi için ortak bir alan olarak hizmet vermektedir. Bu alanda düzenli olarak çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Ayrıca, Kurban Bayramı ve Ramazan Bayramı birlikte kutlanmaktadır. Ramazan ayında, yaşlıların yakınlarının, yerel STK temsilcilerinin ve medya mensuplarının davet edildiği özel bir iftar programı düzenlenmektedir.
- Cami derneği ile hizmet tesisi arasında güçlü bir bağ vardır ve derneğin din görevlisi manevi rehberlik sunmak üzere bakım altındaki Müslüman yaşlıları sık sık ziyaret etmektedir.

Müslüman Yaşlılar Bakımevi Konseptinin Zorlukları

Karşılaşılan ilk zorluk, bu hizmetin ayrıntılarının etkili bir şekilde anlatılması ve bireylerin hizmetten faydalanmalarını sağlamak olmuştur. Ayrıca, halk “din”i genellikle yanlış yorumlamaktadır. Yardıma ihtiyaç duyan bireylerin, dini inançlarını özgürce yerine getirebilecekleri bakımevlerinin bulunmadığı inancı genel olarak yaygındır. Buna karşılık, Almanya’da ikamet etmek, evde bakım sağlamada zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Almanya’daki çalışma yapısı, akrabaların bakım sorumluluklarını yerine getirmeleri için çok az zaman bırakmaktadır. Bu gerçeğin anlaşılmasında büyük zorluk yaşanmıştır. Bu kavramı mevcut bireylere açıklamakta önemli zorluklar yaşanmıştır. Bu konuyu ele almak için sosyal ve dini alanlarda uzmanlaşmış, son derece bilgili bilim insanlarından oluşan ekipten yardım istenmiştir (Bostan, 2021).

Her geçen gün Almanca’yı akıcı bir şekilde konuşan ve bu kültüre ait olan yetkin kişilerin eksikliği artmaktadır. Bu sorunu çözmeden bu alanda başarıya ulaşılması mümkün değildir. Bu eksiklik, bir huzurevinde bakım görmesi gereken ancak bunun yerine evde bakılması veya “ambulant bakım” (ambulante Pflege) alması gereken bireylerle sonuçlanmaktadır.

Nitelikli Personel Eksikliği

Bu durumun önündeki en büyük engel, Müslüman yaşlılar tarafından konuşulan dilleri akıcı bir şekilde konuşabilen yetkin profesyonellerin bulunmaması ve dolayısıyla bu hizmetlerin sunulmasının engellenmesidir. Bu konu, bu özel alandaki en önemli zorluktur. Ayrıca, halkımız bu konularda gerekli eğilime sahip değil ya da bu alanlarla ilgilenmeye ve bilgi edinmeye öncelik vermemektedir. Bu alanda düzenli tanıtım ve bilgilendirme girişimleri gerekmektedir. Bu hedefe en önemli amaç olarak öncelik verilmelidir.

Kurumun önerilen kararı, kendi eğitim programını oluşturmaktır. Victor-Gollancz-Haus bakımeviden sorumlu grup olan Frankfurter Verband, 1 Haziran 2024 tarihinde yaşlı bakım asistanları için bir yıllık bir eğitim programı başlatacaktır. Bu eğitim, hızlandırılmış istihdam arayan bireyler için de önemli bir seçenek oluşturmaktadır (Bostan, 2021).

Belçika Örneği (Bel-Dost)

“Belçika Türk Kökenli Kıdemli vatandaşlar Dostluk Grubu (Bel-Dost)’ platformu Yaşar Tümbaş tarafından kurulmuştur. Bel-Dost’un amacı, 65 yaş ve üzeri kişilerin haklarını savunmak ve karşılaştıkları sorunları ele almak. Kurucu, özellikle Türk kökenli yaşlılar için bir araya gelebilecekleri, kendi dillerinde iletişim kurabilecekleri ve kültürel geleneklerini koruyabilecekleri bir huzurevi inşa etmek istediklerini belirtmektedir. Ancak bu proje için gerekli finansmanı sağlamakta güçlük çekmektedirler. Online bir platform üzerinden faaliyet göstermektedir. Yaklaşık 200 üyesi bulunmaktadır. Özellikle yaşlılar için seminerler

düzenlenmekte ve Türkiye Başkonsolosluğu tarafından bu seminerler için imkan sağlanmaktadır (Alan, 2020).

Türk bireylerin huzurevlerine kabul edilmesine yönelik artan bir eğilim bulunmaktadır. Bu konuda açık ve yadsınamaz bir ihtiyaç bulunmaktadır. Aile yapısı giderek daha fazla Avrupa özelliklerini benimsemektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak yaşlı bireyler sıklıkla yalnızlık duygusu yaşamaktadır. Sonuç olarak, çocukları yaşlı göçmen bireyleri Avrupa düşüncesiyle bakımevlerine yönlendirmektedirler.

Belçika'daki bakımevlerinde kalan yaşlı bireyler, başta 'depresyon' olmak üzere, ruhsal refahlarıyla ilgili önemli zorluklar yaşamaktadır. Müslümanların bakımevlerinde uygun yiyecek ve içecekler, kültürel faaliyetlere ve dini uygulamalara erişim gibi konularda önemli zorluklarla karşılaştığını belirtmektedir. Buna ek olarak, bakımevlerinden kaçmaya çalışanlar da bulunmaktadır. Helal gıda temin etmek de her zaman mümkün olmamaktadır (Alan, 2020).

Danimarka Örneği

Avrupa ülkelerinde geriatrik nüfus önemli ve hızlı bir artış göstermektedir. Yaşlı bakımı konusunda giderek kötüleşen soruna yanıt olarak Danimarka, Müslüman yaşlıların özel gereksinimlerini karşılamak üzere özel bir yaşlı evi kurma projesini hayata geçirmektedir.

Resim 1. Danimarka İslam Toplumu Yaşlılar Yurdu Projesi

Danimarka İslam Toplumu, Danimarka'da yaşlanan nüfusun artan bakım ihtiyaçlarını karşılamak için bir "Yaşlılar Yurdu" girişimini hayata geçirmeyi planlamaktadır. Proje, 5.000 metrekare kapalı alan olmak üzere toplam 50.000 metrekarelik bir alana sahiptir. Fuglebjerg Naestved'de yer almaktadır ve 2024 yılında tamamlanması planlanmaktadır (İktibas Dergisi, 2023).

2025 yılına kadar Danimarka'da yaklaşık 80 bin Müslüman kökenli yaşlı bireyin yaşayacağı öngörülmektedir. Son yıllarında yardıma ihtiyaç duyacak olan bu nüfusun farklı kültürel ve dini gereksinimleri bulunmaktadır.

Müslüman yaşlıların helal gıda temininden mahremiyete kadar pek çok kaygısı bulunmaktadır. Bu ihtiyaçları göz önünde bulunduran ve aynı zamanda

ülkemizdeki bakım sorununun çözümünde olumlu bir etki yaratacak bir projedir. İki yıllık bir hazırlık planlama ve araştırma-geliştirme aşamasının sonunda hayata geçirilmektedir.

Projenin ilk aşamasında 34 kişiye bakım hizmeti sunulacaktır. Sağlık ve psikolojik destek hizmetleri, mescit, berber, fizyoterapi alanları, spor salonları, hobi bahçeleri, manikür-pedikür hizmetleri ve farklı aktivite alanlarının oluşturulmasını içermektedir (İktibas Dergisi, 2023).

Danimarka ve Avrupa’da Bir İlk

Geriatrik bakım ihtiyacı önem arz etmektedir. Yaşlılara hem fiziksel hem de ruhsal rahatlık sunacak bir alan sağlanmaya çalışılmaktadır. Girişimin amacı, sadece Türk kökenlilerin değil, birçok etnik kökenden gelen Müslümanların ihtiyaçlarını karşılamaktır.

Kuruluşun başkanı İncikli, eski yurttaki ikamet eden her bireye banyo, tuvalet ve kompakt bir mutfak ile donatılmış kendi odasının tahsis edileceğini belirtmektedir. Ayrıca, en küçük odanın 35 metrekare büyüklüğünde olmasının öngörüldüğü belirtilmektedir. Ortak alanlar, özel odalar için kullanılmasının yanı sıra sosyal, kültürel ve dini etkinlikler için de mekân olarak hizmet verecektir.

Proje lideri Asya Sarıkaya da bakımevleri ilgili olarak projenin resmi kurumlarla iletişimini şeffaf bir şekilde sürdürdüğünü belirtmiştir. Şu ana kadar Danimarka’da yaşlı Müslümanların özel ihtiyaçlarına cevap verebilecek kurumların oluşturulması konusunda zorluklarla karşılaşmış olduklarını ve şu anda bu boşluğu kapatma sürecinde olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca bu ve benzeri projelerin, Danimarka’da ikamet eden Müslümanlara, ulusun önemli bir bileşeni olduklarını göstermeye hizmet ettiğini ifade etmiştir (İktibas Dergisi, 2023).

Birleşik Krallık Örneği

Günümüzde inşa edilmekte olan, özel sektör ve toplum finansmanı ile desteklenen inaya bakımevi, İslam inancını benimseyen yaşlı bireyleri barındırmak üzere özel olarak tasarlanmış ülkedeki sınırlı sayıdaki projeden bir tanesidir. Proje yöneticisi pozisyonundaki Yasin Zaman, 30’dan fazla ailenin şimdiden yer ayırtmak için ilgi gösterdiğini ve önümüzdeki dönemde bu sayının daha da artacağını belirtmiştir. Yönetici’ye göre, Müslüman bireylere özel ihtiyaçların da karşılanması ayrıca önem arz etmektedir (Haq, 2022).

Bireylerin artan uzun ömürlülüğü, Birleşik Krallık’taki yaşlı Müslümanların nüfusunun artmasına neden olmuştur ve bu durum daha geniş kalıplarla uyumlu hale gelmiştir. Britanya Müslüman Konseyi’nin (MCB) 2019 yılındaki raporunda, Birleşik Krallık’ta 65 yaş ve üzeri Müslüman nüfusunun 2011 yılında 110.000 iken 2036 yılında 450.000’e yükselmesinin öngörüldüğünü belirtmiştir. Rapora göre, bu yaş grubundaki bireylerin %38’i aynı zamanda engelleyici sağlık sorunlarıyla yaşamaktadır (Haq, 2022).

Bununla birlikte, aile içinde bakım sağlama geleneği Britanya’daki birçok Müslüman toplumda güçlü bir şekilde yerleşmeye devam etmektedir. Ulusal İstatistik Ofisi tarafından 2020 yılında yapılan bir araştırmaya göre, 70 yaş ve üzeri bir kişinin bulunduğu haneler, Bangladeş, Pakistan veya Hindistan kökenli aileler arasında Avrupa etnik kökenine sahip olanlara kıyasla neredeyse %50 daha yaygındır.

Yönetici, bakımevi aracılığıyla aile odaklı bakım ile kurumsal bakım arasında yetkin bir bağlantı kurmayı amaçlamaktadır. Bu strateji, bakıcıların herhangi bir resmi taahhütte bulunmadan önce potansiyel sakinlerin konutlarını ziyaret ederek

onlarla ve aileleriyle bir bağ kurmasını içermektedir. Bu ilişki daha sonra işe alım sürecini kolaylaştıracaktır. Aile üyeleri, özellikle önemli İslami bayramlarda sevdiklerini periyodik olarak ziyaret etmeleri için aktif olarak teşvik edilecektir.

Diğer bakım tesislerine kıyasla Inaya'da göze çarpan bir fark, bu önemli gelişmenin varlığıdır. Yönetici, her konut için çok sayıda bireyin başvurmasını beklediklerini belirtmiştir.

Yaşlı göçmenlerin bakımında toplum sadece yerel yetkililere güvenmemelidir. Hizmet alanlar ve aileleri hizmetlerin maliyetinin bir kısmına katkıda buldukları takdirde daha iyi hizmetler sağlanabilecektir. Müslüman toplumunda bu konuda farkındalık artışı da olmuştur (Haq, 2022).

Khidmat Merkezleri, Bradford

1980'lerin ortalarında, Camiler Konseyi (CfM, Bradford) Müslüman yaşlıların ihtiyaçlarını karşılamak için Müslümanların çoğunlukta olduğu iki mahallede iki sosyal, sağlık ve zindelik tesisi kurmuştur. Her iki merkez de kısa sürede Müslüman kadın ve erkek yaşlıların sağlık ve sosyal ihtiyaçları için popüler güvenli sosyal alanlar haline gelmiştir. Müslüman yaşlılarımızın fiziksel ve ruhsal sağlığı, yaşlanma ve değişen aile durumları nedeniyle büyük bir sorun haline gelmiştir. Diyabet, demans, kalp, tansiyon ve obezitenin yanı sıra izolasyon ve yalnızlık da yaygın endişelerdi (Suleman ve ark., 2019).

Bu merkezlerde, yaşlıların güvenli ve kültürel olarak kabul edilebilir sosyal mekanlarda ağırlanması ve yaşam tarzı seçimleri yapmaları için onların güçlendirilmesine çalışılmaktadır.

Faaliyetler, dini ve kültürel uygulamaları yansıtan haftalık yüzme seansları gibi yaşlı hizmet kullanıcılarının gereksinimlerine, ilgi alanlarına ve tercihlerine hitap etmektedir. Bunlara ek olarak; birlikte yürüyüş, daha sağlıklı yemek pişirme ve yeme, geziler, hafif egzersizler ve bahçe ile ilgilenme gibi aktiviteler bulunmaktadır.

Yaşlılar Khidmat Merkezlerini sosyalleşmek, sağlıklı ve aktif kalmak ve bağımsızlıklarını kazanmak için kullanmaktadır. İki tane Khidmat Merkezi bulunmaktadır ve her ikisi de hafta sonları da dahil haftanın altı günü hizmet vermektedir.

Güvenli, kültürel açıdan uygun, misafirperver ve destekleyici bir ortam sağlanmaktadır. Merkezden hizmet alanların dini ve kültürel hassasiyetlerine saygı önceliklidir. Erkekler ve kadınlar kendi din ve kültürlerine göre hizmetlerimizden faydalanabilmektedirler. Personel ve gönüllüler her türlü sorunda yardımcı olmaya hazırdır.

Khidmat Merkezleri yıldırma, zorbalık, ayrımcılık ve diğer güvenlik sorunlarına karşı sıfır tolerans politikasına sahiptir. Personel ve hizmet alanlar arasında saygı ve hoşgörü teşvik edilmektedir. Tüm hizmet alanlar şirketin şikayet süreçlerinden haberdardır. Tüm endişeler dikkatle ele alınmakta ve belirli bir zaman dilimi içerisinde çözüme kavuşturulmaktadır. Koruma politikaları ve prosedürleri bunu desteklemektedir.

Bağımsızlığı ve saygınlığı artırmak için yaşlı bireyler kendi tesislerinin, hizmetlerinin ve çevrelerinin sorumluluğunu üstlenmeye teşvik edilmektedir. Personel, gönüllüler ve yaşlı bireyler başkalarının onuruna ve içinde buldukları koşullara saygı göstermelidir.

Yaşlı bireylerin bağımsızlıklarını, saygınlıklarını ve sağlıklarını korumalarına yardımcı olmak için daha sağlıklı ve aktif yaşam teşvik edilmektedir. Bu nedenle, yaşlı tüketicilerin fiziksel sağlığını koruyan ve geliştiren faaliyetlere öncelik

verilmektedir. Erkek ve kadın bireyler, Khidmat Merkezinin yanındaki yarım millik Spencer Road yürüyüş parkurunu kullanabilmektedirler. Bir yerleşim bölgesinin kapısının eşliğinde iyi aydınlatılmış olması, sabah, akşam ve hafta sonu kullanımı için güvenli olmasını sağlamaktadır.

Khidmat Merkezleri'nde sosyal yardımlar, sağlık hizmetleri ve insanların sağlıklarını iyileştirmek için yapabilecekleri küçük şeyler de dahil önleme konusunda sık sık bilgilendirme toplantıları yapılmaktadır. Diyabet, kalp hastalığı, obezite, düşme ve düzenli önleyici sağlık kontrolleri yapılmaktadır (Ahmed, 2019).

Khidmat Merkezleri'nde aylık dinler arası barış toplantıları düzenlenmektedir. Çeşitli inançlardan insanlar dostluk içinde birlikte çalışmaktadır. Bu sayede insanlar toplumsal ve küresel meseleleri tartışabilmekte, dua edebilmekte ve birlikte yemek yemektedir. Düzenlenen bir başka etkinlikte de Kur'an-ı Kerim okunmaktadır. Katılımcıların aile dostlarıyla tanışmalarına, öğrenmelerine ve yeni insanlarla tanışmalarına olanak sağlamaktadır.

İsveç Yaşlı Bakımı ve Örneği

İsveç'te Yaşlı Göçmenlerin Bakımı

İsveç, yaşlı göçmenlere birçok iyi imkan sağlamaktadır. Avrupa'nın göç tarihi, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uzun bir işgücü göçü geçmişi ile göçmen kabul eden en eski uluslardan biri olmasıyla dikkat çekmektedir. İsveç 1950'ler ve 1960'larda özellikle Finlandiya, Yunanistan, İtalya, eski Yugoslavya ve Türkiye'den işgücü amaçlı göçmenler almıştır. Buna ek olarak, 1970'lerin sonu ve 1980'lerin başında, ağırlıklı olarak İran, Irak, Lübnan, Suriye, Türkiye, Eritre ve Kürdistan'dan mülteci kabul etmiştir. 1990'larda Somali, Eritre, Kosova ve eski Sovyet cumhuriyetleri gibi ülkelerden gelen mülteci sayısı artmıştır. Ayrıca, eski Yugoslavya'daki çatışma, özellikle Bosnalı mülteciler olmak üzere 100.000'den fazla kişinin belgelenmiş girişiyle sonuçlanmıştır (Songur, 2009). İsveç, genellikle klasik sosyal-demokrat refah devleti olarak bilinen çağdaş sosyal devletin bir örneğidir. 1930'larda yoksullara sağlanan geleneksel yardım, sosyal-demokrat partinin ilkelerine dayanan bir sosyal politika ile değiştirilmiştir.

İsveç'teki yaşlı göçmenlere ilişkin istatistiklerde tutarsızlıklar bulunmaktadır. Torres (2006), kesin veri eksikliği olduğunu savunmakta ve göçmen geçmişi olan önemli sayıda İsveç vatandaşını ve İsveç kökenli yurtdışında doğmuş olanları içeren mevcut istatistiklere odaklanılması gerektiğini vurgulamaktadır. İsveç'in yaşlı göçmenlerinin (50 yaş üstü) çoğunluğu diğer Avrupa ülkelerinden göç eden bireylerden oluşmakta olup, bunların neredeyse yarısı diğer İskandinav ülkelerinden gelmektedir. 1990'ların sonlarında, yaşlı göçmenlerin yaklaşık yüzde 13'ü Avrupa dışındaki ülkelerden gelmiştir.

Avrupa dışındaki ülkelerden gelen ve özel yaşlı bakımevlerinde yaşayan yaşlı göçmenlerin oranı, evde yardım hizmeti alanların oranından daha düşüktür. Songur'a (2009) göre, yaşlılar için tahsis edilmiş bakımevlerinde yaşama konusundaki isteksizliğin kendi tercihlerinden mi yoksa bakımevlerinin kolay erişilebilir olmamasından mı kaynaklandığı belirsizdir. Varsayımlar iki durumu göz önüne çıkarmaktadır. Birincisi, Avrupa dışındaki ülkelerden gelen yaşlı göçmenlerin oranı, İsveç'te doğan yaşlı bireylere kıyasla daha genç olabilmektedir. İkincisi, bu göçmenlerin kendi başlarına idare edebilecek durumda oldukları sürece evde yardım almayı tercih etmeleridir. Evde yardım hizmetleri iyi imkanlar sağladığından dolayı, yaşlı göçmenlerin bundan son derecede memnun oldukları ifade ettikleri görülmektedir (Gerling, 2003). Bakımevleri gibi yaşlılara yönelik kurumların memnuniyet oranı evde bakıma göre daha düşüktür (Socialstyrelsen-National Board of Health and Welfare, 2009).

İsveç Örneği

İsveç'te yaşlı bakımının en öne çıkan özellikleri, bireylerin etnik, kültürel, dini veya ulusal kökenlerine bakılmaksızın yüksek kaliteli ve eşitlikçi bakım sağlanmasıdır. Yaşlı bakımı, ihtiyaca göre tahsis edilmektedir. Çoğunlukla evde yardım hizmetleri ve bakımevleri ile sağlanmaktadır. 65 yaş ve üzeri bireyler yerel yönetimden yaşlı bakım hizmetleri talep etme hakkına sahiptir. Sosyal hizmet uzmanları yaşlı bireyin gereksinimlerini değerlendirmektedir. Evde yardım hizmetleri, yaşlıların evlerinde günün 24 saati sağlanabilme imkanına sahiptir. Yaşlılar alışveriş, ev temizliği, yemek hazırlama, çamaşır yıkama ve sağlık hizmetleri gibi birçok konuda yardım alabilmektedirler. Ayrıca banyo yapma, tuvaletini yapma, giyinme ve yemek yeme gibi kişisel bakım faaliyetlerinde destek alabilmektedirler. Öte yandan, ihtiyaçları kendi evlerinde yeterince karşılanamayan yaşlı bireyler için bakımevleri sağlanmaktadır. Yaşlılar için tuvalet ve banyosu olan bir oda kiralanabilmektedir. Aile üyeleriyle birlikte yaşamaları ise mümkün değildir. Yaşlılar, çeşitli evde bakım hizmetleri ve hemşireler, doktorlar, mesleki terapistler veya fizyoterapistlerin desteği ile 24 saat yardım alabilmektedirler.

Yaşlı Göçmenler İçin Özel Konut Kullanımı

İsveç yaşlı bakımının temel bileşenleri evde destek hizmetleri ve özel konutlardır. Özel konutlar, önemli bakım gereksinimleri olan yaşlı bireyler için tasarlanmıştır. Bazı göçmenler kapsamlı bakıma ihtiyaç duyabilirken, sosyal hizmet uzmanları onları özel konutlara yerleştirmenin Orta Doğu ve Afrika'dan gelen göçmenler arasında önemli endişelere yol açtığını vurgulamıştır. Bu durum, bu tür konutların kullanım oranlarında görülebilmektedir. İsveçliler ile Avrupa ve İskandinav ülkelerinden gelen göçmenlere kıyasla daha az miktarda özel konut kullanılmaktadır. Bu durum çoğunlukla en önde gelen iki grup olan İsveçliler ve İskandinav göçmenlerde görülmektedir. Özel konutlar konusunda benzer görüşlere sahiptirler ve yardıma ihtiyaç duyduklarında yaşlı bakımevlerinde kalmayı tercih etmektedirler (Heikkilä, 2004, s. 30).

Aileler, özel konutlarda yaşayan yaşlı akrabalarını sık sık ziyaret etmekte ve onlara önemli miktarda zaman ayırmakta, bu da bazen diğer yaşlı sakinler arasında rahatsızlığa neden olmaktadır. Akşam geç saatlere kadar kalan ziyaretçiler, diğer yaşlı sakinler arasında endişeye neden olabilmektedir. Güçlü aile bağları, özel konutlarda zorluklara sebep olabilmektedir.

Yatılı bakım alma tercihinin çoğunlukla kültürel normlar, gelenekler ve evlatlara bağlılık etkilemektedir. Orta Doğulu göçmenlerin iyi aile bağları olduğundan dolayı yaşlıların yatılı olarak bakımını çok fazla tercih etmedikleri görülmüştür (Kiwi ve ark., 2018). Yaşlı aile üyelerinin demans hastası olması gibi zorlu durumlarda bile aileler genellikle sevdiklerini yatılı bakım tesislerine yerleştirmeyi tercih etmemiştir. Aileler, yakınlarının yatılı bakımda daha güvende olduğunu ve koşullarının iyileştiğini düşünmelerine rağmen yine de korku, pişmanlık, suçluluk ve aşağılanma duyguları yaşamışlardır. Khalaila ve Litwin (2012), İsrail'de ikamet eden Araplar üzerinde yaptıkları bir araştırmada da benzer bulgulara ulaşmışlardır.

Avustralya'nın Müslüman Mülteci Yaşlı Bakımına Yaklaşımı

Müslümanlar yaşlı bakım hizmetlerinden yararlanmak istediklerinde bazı mevcut ve olası engellerle karşılaşabilmektedir. Yaşlı bakımı konusundaki sınırlı bilgi ve anlayışları, tarihsel ve kültürel farklılıklar, kendilerine yabancı olan bir sisteme erişim konusunda seçim yaparken yaşadıkları stres ve suçluluk hissini daha da kötüleştirmektedir. Gayrimüslim veya seküler yaşlı bakım ortamlarındaki azınlıklar kültürel marjinalleşme veya yalnızlıkla karşılaşabilmektedir. Ayrıca,

hizmet sağlayıcıların Müslümanların yaşlı bakımı gereksinimleriyle ilişkili kültürel değerleri az biliyor olmaları durumu da yaygındır. Bu durum, Müslüman bireylerin yaşlı bakımına göre sağlanan hizmetlerin geliştirilmesini ve uygulanmasını gerektirmektedir (AIHW, 2007).

Iiffe ve Manthorpe'a (2004) göre, etnik azınlığa mensup yaşlı bireyler dil, dini inançlar ve ibadetler, kültürel gelenekler, beslenme alışkanlıkları, başa çıkma yöntemleri ve sosyal desteği yaşlanma ve sağlık bakımı koşullarında çok önemli gereksinimler olarak görmektedir. Bu nedenlerle bu başlıkta Avustralya'da müslüman azınlık göçmenlerin yaşlı bakımı konusunda hazırlanan rehber incelenmiştir.

Tesis Tasarımı ve Kültürel Duyarlılık

Bir tesis tasarlanırken göz önünde bulundurulması gereken çeşitli faktörler, farklı kültürel geçmişlerden gelen bireylerin dahil edilmesini teşvik edebilmektedir. Bu faktörler arasında dekor ve iç tasarım, odaların yönü, yemek hazırlama alanı, dinlenme alanı ve dış mekan düzeni yer almaktadır (Aged, Community and Mental Health Division, Department of Human Services, 2000).

Kültür ve din arasındaki karmaşık ve birbirine bağlı ilişki ve bunların kişinin benlik algısını nasıl etkilediği, bir sağlık tesisinin fiziksel alanını oluştururken dikkate alınması gereken çok önemli bir faktördür. Ayrıca hasta odalarının tasarımında, tüm sağlık hizmetleri stratejisinin bir parçası olarak kültürel açıdan uygun görsel, işitsel ve dokunsal deneyimlerin dahil edilmesi genellikle göz ardı edilmektedir.

Kopec ve Han (2008), bilinçli bir sağlık tesisi tasarımcısının, bireysel bir hastanın özel gereksinimleri ile aynı hasta odasını kullanacak gelecekteki hastaların ihtiyaçlarını uzlaştırmak gibi zorlu bir görevi olduğunu gözlemlemişlerdir. Bu sorunun çözümü, bireysel hastaların kendi odalarında birçok kültürel ve dini inancı ve uygulamayı barındırabilecek uyarlanabilir tasarım çözümleri uygulanmasıdır.

Kültürel ve dini unsurların fiziksel altyapıya dahil edilmesini savunan yazarlar, kültür ve maneviyatın bir kişinin kimliğini ve davranışlarını büyük ölçüde etkilediği için, kültürel ve manevi inançları barındıran bir fiziksel çevrenin kişinin sağlığı ve iyileşmesi üzerinde olumlu bir etkisi olacağı sonucuna varmanın mantıklı olduğunu savunmaktadır (Kopec ve Han, 2008)

Müslümanlara özgü olan ve yatılı bakımevleri için geçerli olabilecek bazı tasarım hususları şunlardır:

- Alanın namaz kılınabilecek şekilde düzenlenmesi ve konumlandırılması
- Hem çalışanlar hem de yaşlı bireyler ve yakınları tarafından erişilebilen ortak bir yaşam alanı sağlanması.
- Tesiste personel, yaşlı bireyler ve aile üyelerinin abdest alması için belirlenmiş bir alanın yanı sıra banyosunda ayak yıkamak için özel olarak tasarlanmış bir lavabonun bulunması.
- Mutfak alanı ya resmi olarak helal sertifikalı olmalı ve yakın çevrede domuz ve domuzdan elde edilen ürünlerin bulunmaması.

Sonuç

Yaşlı bakımı genel olarak kabul görüyor olsa da, Ortadoğulu göçmenlerin aile ve evlatlarına bağlılığı yüksek olduğundan dolayı Orta Doğulu göçmenler yaşlı akrabalarını bakımevi ve özel konutlara bırakmakta isteksizlik göstermektedir. Aileler, yakınlarının yatılı bakımda daha güvende ve daha iyi durumda olduğuna

inanmalarına rağmen korku, pişmanlık, suçluluk ve aşağılanma duyguları hissetmektedirler. Yaşlı aile bireylerinin bunaması gibi durumlarda dahi Orta Doğulu aileler yaşlı akrabalarının yatılı bakımevlerinde kalmalarını tercih etmemektedirler (Antelius ve Kiwi, 2015).

Avrupa'da bakıma muhtaç Müslümanlar, Hıristiyanlara kıyasla bakımevini daha az tercih etmektedir, ancak evde bakımı mümkün olmayan yaşlı bireylerin sayısı gün geçtikçe daha da artacaktır. Bundan dolayı, yaşlı bireylerin sorunlarını anlayan ve dini ve kültürel hassasiyetlerini göz önünde bulundurarak Müslümanlara kendi ihtiyaçları dahilinde bakım sunan kurumlarının sayısının artırılması gerekmektedir.

Avrupa'daki yaşlı Müslümanların, karşılanması için özel önlemler gerektiren bazı gereksinimleri olduğu görülebilmektedir. Bu taleplerin karşılanması, yaşlıların yaşam kalitesini artıracak ve fiziksel ve duygusal refahlarına önemli bir katkı sağlayacaktır. Uygulanabilecek bazı kilit tedbirler arasında camilerde yaşlılar için özel yerlerin sağlanması, sosyal etkileşimi kolaylaştırmak için ortak yaşam alanlarının kurulması, yaşlıların istek ve ihtiyaçlarına uygun faaliyetlerin düzenlenmesi ve en önemlisi de onlara refakatçi sağlanması yer almaktadır.

Müslüman bakımevlerinde çalışacak, Müslüman yaşlıların dilini bilen eğitilmiş personel eksikliği en büyük engellerden bir tanesidir. Bu sorun giderilmediği sürece Müslüman bakımevlerinin sayısının artırılması çok zor görünmektedir. En kısa zamanda, bu personellerin eğitilmesi amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmalı ve bu açık kapatılmalıdır.

Ancak, toplum tarafından yaşlı bakımına gerekli önemin verilmediği görülmektedir. Yaşlı bireylerin özellikle temizlik ihtiyaçlarını karşılamak zor ve itici gelmektedir. Bu nedenle, bireyler yaşadıkları toplumda "ben yaşlı birisine bakıyorum" demekten çekinmektedirler. Yaşlı bakımının toplum geneline tanıtılması ve toplum nazarında değerinin daha iyi anlaşılabilmesi için bilgilendirici girişimlere ihtiyaç duyulmaktadır. Topluma yaşlı bakımı anlatılarak, empati yapmaları ve yaşlı bakımına gereken önem ve toplumsal desteğin verilmesi sağlanmalıdır.

Devlet tarafından bu faaliyetler teşvik edilmeli ve bu mesleğin çalışanlarına hak ettikleri ücretler ödenmelidir. Yaşlı bakımında çalışanlara verilen ödeneklerin iyileştirilmesi gereklidir. Medyada bu konu özellikle korona döneminde daha fazla öne çıkmıştır. Ancak zamanla eski popülerliğini kaybetmiştir. Bu saydıklarımızın yapılmasında medyadan da gerekli desteğin sağlanması gereklidir. Bunun için de girişimler yapılmalıdır.

Kaynakça

- Aged, Community and Mental Health Division, Department of Human Services, Victorian Government, Aged Care Residential Services: Generic Brief, Melbourne: 2000, p. 18.
- Ahmed I. (2019). Khidmat Centres ANNUAL REPORT 2018 – 2019 <https://tinyurl.com/khidmatcentresannualreport>
- Ajrouch, K. (2005). Arab American Elders: Network Structure, Perceptions of Relationship Quality, and Discrimination (Vol. 2).
- Alan, G. (2020). Avrupa'da yaşlı aile bireylerini huzurevine yerleştiren Türklerin sayısı artıyor <https://tr.euronews.com/my-europe/2020/06/16/avrupa-da-yasl-aile-bireylerini-huzurevine-yerlestiren-turklerin-say-s-art-yor>

- Angel, R. J., Angel, J. L. ve Geum-Yong Lee, K. S. (1999). Age at migration and family dependency among older Mexican immigrants: recent evidence from the Mexican American EPESE. *The Gerontologist* , 39 (1), 59-65
- Antelius E, Kiwi M. Frankly, None of Us Know What Dementia Is: Dementia Caregiving Among Iranian Immigrants Living in Sweden. *Care Manag J* 2015;16(2):79-94
- Australian Institute of Health and Welfare (AIHW), *Older Australia at a Glance*, 4th edition, Cat. No. AGE 52, Canberra: 2007.
- Avrupa Sağlık Dergisi (2022) “Yaşlı Bakım Evleri” kimsesizler yeri değildir. <https://www.avrupasaglik.com/haber/yasli-bakim-evleri-kimsesizler-yeri-degildir-617.html>
- Blakemore, K. (1999). International migration in later life: social care and policy implications. *Ageing and Society*, 19, 761-774
- Bolzman, C. (2012). Democratization of ageing: also a reality for elderly immigrants? *European Journal of Social Work* , 15 (1), 97-113
- Bolzman, C., Poncioni-Derigo, R., Vial, M. ve Fibbi, R. (2004). Older labour migrants' well being in Europe: the case of Switzerland. *Ageing and Society* , 24 (3), 411-429
- Bostan, U.E. (2021) Dr. Hüseyin Kurt ve Müslümanlar için yaşlılar bakımevi: “Haklarımız var”. <https://www.arti49.com/dr-huseyin-kurt-ve-muslimanlar-icin-yaslilar-bakimevi-haklarımız-var-2348171h.htm>
- Camacho, D., Estrada, E., Lagomasino, I. T., Aranda, M. P. ve Green, J. (2018). Descriptions of depression and depression treatment in older Hispanic immigrants in a geriatric collaborative care program. *Ageing and Mental Health* , 22 (8), 1056-1062
- Chahda, N., Sayah, H., Strong, J. ve Varady, C. J. (2013). *Forgotten Voices an Insight into Older Persons Among Refugees From Syria in Lebanon*. Caritas Lebanon Migrant Center
- Chung, J., Seo, J. Y. ve Lee, J. (2018). Using the socioecological model to explore factors affecting health-seeking behaviours of older Korean immigrants. *International Journal of Older People Nursing* , 13 (2), e12179
- Çetin, M. (2020). ASLAN GİBİ BAKIM HİZMETİ, <https://postaktuel.de/2020/03/aslan-gibi-bakim-hizmeti/>
- Demir, S. A. (2018). Sakarya'daki yaşlı Suriyelilerin göç deneyimleri ve sorunları. *Göç Dergisi* , 5 (2).
- Dolberg, P., Sigurdardóttir, S. H. ve Trummer, U. (2019). Ageism and Older Immigrants. L. Ayalon, & C. Tesch-Römer içinde, *Contemporary Perspectives on Ageism* (s. 177-192). Switzerland: Springer Open
- Erdoğan, M. M. (2015). Türkiye'de Kitleli Göçlerde Son ve Dev Dalga: Suriyeliler. M. M. Erdoğan, & A. Kaya içinde, *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler* (s. 315-347). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gerling, V. (2003), “SEEM Final Report (Phase I) – Personal Social Services for Elders from Black and Minority Ethnic Groups in Leeds (Great Britain), Lille (France), Dortmund (Germany) and Gothenburg (Sweden): Backgrounds,

- Local Strategies for Delivery, Examples of Good Practice and Recommendations for Further Strategies of Action”.
- Giddens, A. ve Sutton, P. W. (2018). *Sosyolojide Temel Kavramlar* (3. Baskı b.). (A. Esgin, Çev.) Ankara: Phoenix Yayınevi
- Girgis, I. (2015). The immigration experience among elderly Egyptian immigrants in the United States. [Doctoral dissertation, The City University of New York
- Giuntoli G, Cattan M. The experiences and expectations of care and support among older migrants in the UK. *European Journal of Social Work* 2012;15(1):131-47. DOI: 10.1080/13691457.2011.562055
- Haq, S.N. (2022). ‘If you’re taking care of older Muslim people, you have to understand what they need’. <https://hyphenonline.com/2022/06/15/muslim-elder-care/>
- Heikkilä, K. (2004). The role of ethnicity in care of elderly Finnish immigrants (PhD thesis). Department of Neurotec, Centre of Excellence in Elderly Care Research, Karolinska Institute, Stockholm.
- Hürriyet (2017). Bu sektörde gençlere çok ihtiyaç var <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/eski-yeni-kavgasi-beni-patron-yapti-40348953>
- Iliffe, S. and J. Manthorpe, “The Debate on Ethnicity and Dementia: From Category Fallacy to Person-Centred Care?” *Aging & Mental Health*, 8, no.4, (2004) p. 283-292
- İktibas Dergisi (2023) Danimarka’da Müslümanlar, yaşlıları için bakımevi kuruyor. <https://iktibasdergisi.com/2023/04/14/danimarkada-musulmanlar-yaslilari-icin-bakimevi-kuruyor/>
- Kartal, B. ve Alptekin, D. (2015). Ulus aşırı göç süreci ve yaşlılık: Almanya’da birinci kuşak Türk Göçmenler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 8 (37), 595-612
- Khalaila, R., & Litwin, H. (2012). Modernisation and filial piety among traditional family care-givers: A study of Arab-Israelis in cultural transition. *Ageing & Society*, 32, 769–789.
- Kiwi M, Hyden LC, Antelius E. Deciding upon Transition to Residential Care for Persons Living with Dementia: why Do Iranian Family Caregivers Living in Sweden Cease Caregiving at Home? *J Cross Cult Gerontol* 2018;33(1):21-42.
- Kopec, D.A.K and Han, L. (2008). “Islam and the Healthcare Environment: Designing Patient Rooms”, *Health Environments Research & Design Journal*, v. 1, no. 4 (2008), p. 111.
- Korkmaz Yaylagül, N. ve Aslan, M. (2020). Yaşlılık, mültecilik ve sosyal dışlanma: Suriyeli yaşlı mültecilerin deneyimleri. *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29(4), 406-422.
- Lai, D. W., Li, J., Lee, V. W.ve Dong, X. (2019). Environmental factors associated with Chinese older immigrants' social engagement. *Journal of the American Geriatrics Society*, 67 (S3), S571-S576
- Lee, K. H. ve Yoon, D. P. (2011). Factors influencing the general well-being of low-income Korean immigrant elders. *Social Work* , 56 (3), 269-279

- Liversage, A., & Mirdal, G. (2017). Growing old in exile – a longitudinal study of migrant women from Turkey. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(2), 287–302.
- Lorenz-Meyer, D., Grotheer, A. (2000). Reinventing the Generational Contract – Anticipated Care-Giving Responsibilities of Younger Germans and Turkish Migrants. Sara Arber ve Claudine Attias-Donfut (Ed.). *The Myth of Generational Conflict – The Family and State in Ageing Societies*, (190–208). London: Routledge.
- Mahmood, A., Chaudhury, H., Kobayashi, K. ve Valente, M. (2008). The housing and community characteristics of South Asian immigrant older adults in Greater Vancouver, British Columbia: a comparison between older adults in ethno-specific seniors' housing and community dwelling older adults. *Journal of Architectural and Planning Research* , 25 (1), 54-75.
- Muhabirce (2024) Victor-Gollancz-Haus Türkçe konuşan eleman arıyor. <https://muhabirce.com/muhabirce/victor-gollancz-haus-turkce-konusan-eleman-ariyor/>
- Naldemirci, Ö. (2013). Caring (in) Diaspora: Aging and caring experiences of older Turkish migrants in a Swedish context
- Nimmagadda, J. ve Balgopal, P. R. (2000). Social work practice with Asian immigrants. P. R. Balgopal içinde, *Social Work Practice with Immigrants and Refugees* (s. 30-65). New York: Columbia University Press
- Ocak, İ. ve Olur, B. (2019). Bilimsel Araştırma Süreci:Giriş, Gürbüz, A. (Ed.). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Pegem Akademi, Ankara, 1-61.
- Ruspini, P. (2009), “Patterns of circular/return migration and the ageing migrant population in Europe”, Paper for the “Seminar on Policies and Practices Concerning Elderly Migrants in Council of Europe Member States” held by the French Community of Belgium, the Walloon Region and the French Community Commission of the Brussels-Capital Region, Palais des Académies, Brussels, 2-3 March 2009. Available at: http://www.coe.int/t/dg3/migration/eldery_migrants_en.asp
- Sand, G. ve Gruber, S. (2018). Differences in subjective well-being between older migrants and natives in Europe. *Journal of Immigrant Minority Health* , 20 (1), 83-90
- Schans, D., Komter, A. (2010). Ethnic differences in intergenerational solidarity in the Netherlands. *Journal of Aging Studies*, 24, 194-203
- Socialstyrelsen – National Board of Health and Welfare (2007), “Vård och omsorg on alder”, Lägesrapport 2006
- Songur, W. (2009), “Health and Care of Elderly Migrants”, Paper for the “Seminar on Policies and Practices Concerning Elderly Migrants in Council of Europe Member States” held by the French Community of Belgium, the Walloon Region and the French Community Commission of the Brussels-Capital Region, Palais des Académies, Brussels, 2-3 March 2009. Available at: http://www.coe.int/t/dg3/migration/eldery_migrants_en.asp
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F.G. (2019). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara, 7. Baskı, Anı Yayıncılık.

- Suleman, M., Asaria, M., Haque, E., Safdar, M., Shafi, S., Sherif, J. (2019). *Elderly & End of Life Care For Muslims in the UK*, The Muslim Council of Britain: University of Cambridge
- Taşcı, C. ve Kahraman, Fatih. (2021). Yaşlı mültecilerin gündelik yaşam deneyimleri: İzmir üzerine bir araştırma. *Göç Dergisi*, 8(3), 513-531
- Torres, S. ve Lawrence, S. (2012). An introduction to 'the age of migration' and its consequences for the field of gerontological social work. *European Journal of Social Work* , 15 (1), 1-7
- Treas, J. ve Batalova, J. (2009). *Immigrants and aging*. P. Uhlenberg içinde, *International Handbook of Demography and Aging*. New York: Springer Verlag
- Treas, J. ve Mazumdar, S. (2004). Kinkeeping and caregiving: contributions of older people in immigrant families. *Journal of Comparative Family Studies* , 35 (1), 105-122.
- TÜİK (2023). Dünya Nüfus Günü, 2022 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2022-45552>
- Uysal-Bozkır, Ö., Fokkema, T., MacNeil-Vroomen, J. L., Tilburg, T. G., & Rooij, S. E. (2017). Translation and validation of the De Jong Gierveld Loneliness Scale among older migrants living in the Netherlands. *Journal of Gerontology: Social Sciences* , 72 (1), 109-119
- Victor C. R., Wendy, M. and Maria, Z. 2012. "Families and caring amongst older people in South Asian communities in the UK: a pilot study". *European Journal of Social Work* 15(1):81-96
- Warnes, A. M., Friedrich, K. Kellaher, L. Torres, S. (2004), "The diversity and welfare of older migrants in Europe", *Ageing and Society*, Vol. 24, No. 3, pp. 307-326
- White, P. (2006), "Migrant Populations Approaching Old Age: Prospects in Europe", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol. 32, Number 8, November 2006, pp. 1283-1300
- Wiles, J. L., Leibing, A., Guberman, N., Reeve, J., & Allen, R. E. (2011). The meaning of "aging in place" to older people. *The Gerontologist* , 52 (3), 357-366
- Wiseman, R. F. ve Roseman, C. C. (1979). A typology of elderly migration based on the decision making process. *Economic Geography* , 55 (4), 324-337
- Yıldız, Y. (2023) Müslüman Yaşlılara Yönelik Hizmetlerde Yeni Yaklaşımlar. <https://perspektif.eu/2023/04/02/musluman-yaslilara-yonelik-hizmetlerde-yeni-yaklasimlar/>